

Opas luontoon

Toimintavinkkejä luonnossa toimimiseen varhaiskasvatuksessa

LAB-ammattikorkeakoulu
Sosionomi (AMK), Sosiaali- ja terveysala
2023
Roosa Huikko ja Anni Kekki

Tiivistelmä

Tekijät Huikko Roosa Kekki Anni	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK Sivumäärä 24	Valmistumisaika 2023
Työn nimi Opas luontoon Toimintavinkkejä luonnossa toimimiseen varhaiskasvatuksessa		
Tutkinto Sosionomi (AMK)		
Toimeksiantajan nimi, titteli ja organisaatio Pilke päiväkodit Oy		
Tiivistelmä Opinnäytetyö tehtiin toiminnallisena opinnäytteenä Pilke päiväkotiki Kuutille. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa opas, johon koottiin toimintaideoita ja leikkejä, jotka tukevat pedagogista toimintaa. Toimintaideat ja leikit sijoittuvat luontoympäristöön ja tukevat lasten ympäristökasvatusta. Opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda luontopäiväkodille ideoita ja toiminnallista tekemistä lasten kanssa luontoon eri vuodenaikoina. Opasta voi hyödyntää lasten luontoympäristösuhteen rakentamisessa. Luonto-opas luotiin tukemaan ympäristökasvatusta sekä painottamaan luonnon tärkeyttä varhaiskasvatuksessa. Oppaan avulla halutaan myös luoda varhaiskasvatukseen innostusta ja rohkeutta toimia luonnossa lasten kanssa. Opinnäytetyössä tarkasteltiin luonnon tärkeyttä varhaiskasvatuksessa, lapsen luontoympäristösuhtetta sekä ympäristökasvatusta. Opinnäytetyössä otettiin huomioon myös toiminnallisen oppimisen näkökulma. Kirjallisuuden perusteella opinnäytetyöhön määriteltiin keskeisiä käsitteitä sekä avattiin niitä. Opas tuotettiin teorian pohjalta.		
Asiasanat Ympäristökasvatus, oppimisympäristöt, toiminnallinen oppiminen, lapsen luontoympäristösuhte, varhaiskasvatus		

Abstract

Authors Huikko Roosa Kekki Anni	Type of Publication Thesis, UAS Number of Pages 24	Published 2023
Title of Publication The guide to nature Action tips for working in nature in early childhood education		
Name of Degree Bachelor of Social Services		
Name, title, and organization of the client Pilke päiväkodit Oy		
Abstract <p>The thesis was done as a functional thesis for Pilke daycare center Kuuti. The aim of the thesis work was to produce a guide, in which action ideas and games were gathered that support pedagogical activities. Activity ideas and games take place in the natural environment and support children's environmental education.</p> <p>The purpose of the thesis was to create ideas for a nature daycare center and functional things to do with children in nature in different seasons. The guide can be used to build children's relationship with nature and the environment. The nature guide was created to support environmental education and emphasize the importance of nature in early childhood education. With the help of the guide, we also want to create enthusiasm and courage to work in nature with children.</p> <p>The thesis examined the importance of nature in early childhood education, the child's relationship with nature and environmental education. The thesis also took into account the perspective of functional learning. Based on the literature, key concepts were defined and opened. The guide was produced based on theoretical knowledge.</p>		
Keywords Environmental education, learning environments, functional learning, child's relationship with nature, early childhood education		

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Luonto osana varhaiskasvatusta.....	3
2.1	Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt ja oppimisen alueet.....	3
2.2	Ympäristökasvatus	4
2.3	Lapsen luonto- ja ympäristösuhde	7
2.4	Luonnon positiiviset vaikutukset kasvuun	8
3	Toiminnallinen oppiminen varhaiskasvatuksessa.....	10
3.1	Tutkiva oppiminen	10
3.2	Leikki oppimisen mahdollistajana	11
3.3	Fyysinen aktiivisuus ja liikunta.....	12
4	Opinnäytetyön toteutus	15
4.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	15
4.2	Luonto-oppaan laatiminen	15
4.3	Luonto-oppaan arviointi	17
5	Pohdinta	19
5.1	Eettisyyden ja luotettavuuden tarkastelu.....	19
5.2	Yhteenveto	19
	Lähteet	22

Liitteet

Liite 1. Luonto-opas

1 Johdanto

Suomalaisia pidetään yleisesti ottaen hyvin luonnonläheisenä ja luontoa arvostavana kansana. Kantar TNS (2021) kyselytutkimuksen mukaan suomalaisista ylivoimainen enemmistö pitää luontoa tärkeänä tai vähintään melko tärkeänä osana elämää. Suomalaiset kokevatkin saavansa luonnosta aineetonta hyvinvointia - rauhoittumista, virkistymistä sekä mahdollisuuden palautumiseen kuormittavan arjen keskeltä (Kantar TNS 2021). Jo varhaiskasvatusiässä luodaan hiljalleen perustaa kestäväälle elämäntavalle, luontosuhteen syntymiselle sekä elinympäristöstä huolehtimiselle (Opetushallitus 2022, 49).

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus ovat osa suomalaista koulutusjärjestelmää ja merkittävä vaihe lapsen oppimisen ja kasvun kannalta (Opetushallitus 2022, 7). Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jonka tehtävänä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa (Opetushallitus 2020, 14). Varhaiskasvatuksen toteutumista sekä paikallisten ja lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien laatimista ohjaa valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022). Perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen kannalta keskeisistä sisällöistä ja tavoitteista, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat luotu tukemaan varhaiskasvatuksen järjestelyä ja toteuttamista, joiden ansiosta Suomessa pystytään takaamaan kaikille yhdenvertaisen ja laadukkaan varhaiskasvatuksen. (Opetushallitus 2022, 8.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) on nostettu esiin myös ympäristökasvatuksen merkitys. Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen nähdään tärkeänä osana varhaiskasvatusta - myönteisten kokemusten siivittämänä lapsi oppii nauttimaan ympäröivästä luonnosta ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Ympäristökasvatuksen avulla lapsia rohkaistaan kohti kestävään elämäntapaan kasvamista ja edistetään siinä tarvittavien taitojen harjoittelemista. (Opetushallitus 2022, 49.) Lapsen luontosuhde jää muodostumatta, jos lapselle ei tarjota mahdollisuutta kerätä kokemuksia luonnonmukaisesta ympäristöstä. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 66.)

Opinnäytetyön yhteistyökumppanimme toimii yksityinen päiväkoti Pilke Kuutti. Pilke-päiväkodit sijoittuvat suomalaisessa palvelujärjestelmässä toiseen sektoriin. Pilke Kuutti painottuu toiminnassaan luontoon, eli heidän jokapäiväiseen pedagogiikkaansa kuuluu vahvasti myönteinen asenne luontoon sekä kestävä elämäntavan rakentaminen. Luontopainotteisessa päiväkodissa liikutaan paljon ulkona – säällä kuin säällä. Päivittäisessä toiminnassa näkyy vahvasti luonnon erilaisten ilmiöiden tutkiminen ja ihmettely sekä säännöllinen

retkeily. Luontopäiväkotien arkeen kuuluu myös kekseliäisyyden, kierrätyksen ja luonnon omien antimien hyödyntäminen oppimisen ja leikkimisen välineinä. (Pilke 2022, 4–5.)

Tavallaan se ajatus, että jos me löydetään luonnosta jotain mielenkiintoista, niin voidaan varovasti kurkata vaikka sammaleen alle, mutta ei revitä sitä pois. Me vaan vähän vilkaistaan, että ketäs siellä asuu. Arvostetaan toinen toisiamme siellä metsässä. (Pilke 2021.)

Yhteistyökumppaniksemme valikoitui päiväkotit Pilke Kuutti oman mielenkiintomme vuoksi. Halusimme saada lisätietoa luonnon tärkeydestä ja merkityksestä varhaiskasvatuksessa, jota voimme hyödyntää myös itse myöhemmin työelämässä. Olimme yhteydessä päiväkotiin ja esittelimme opinnäytetyömme aiheen ehdotuksen, ja he olivat vastaanottavaisia opinnäytetyölle. Opinnäytetyöstä syntyvä luonto-opas on lähtöisin omasta mielenkiinnostamme, mutta päiväkotit Pilke Kuutti koki tämän myös heille tarpeelliseksi. Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen, sillä ihmisten arki on nykyään hektistä ja luonnon merkityksellisyys voidaan usein arjen kiireiden keskellä unohtaa. Myös ympäristön saastuminen ja ihmisten vaikutus siihen on nykyään hyvin pinnalla oleva asia, josta myös lasten on ikätasonsa huomioiden hyvä olla tietoisia.

Opinnäytetyön tarkoituksena on luoda luontopäiväkodille ideoita ja toiminnallista tekemistä lasten kanssa luontoon eri vuodenaikoina. Eri vuoden aikoihin painottuvan luonto-oppaan avulla lapsia voidaan ohjata tutustumaan luontoon ja lähiympäristöön erilaisten leikki- ja toimintaideoiden avulla. Opas nivoo yhteen erilaista toimintaa, joiden avulla lapsi pääsee oppimaan, ihmettelemään ja ennen kaikkea nauttimaan ympäröivästä luonnosta. Luonto voidaan nähdä yhtenä tärkeänä ja monipuolisena oppimisen ympäristönä, johon tutustumiseen luontotoimintaopas tarjoaakin erilaisia mahdollisuuksia.

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa luonto-opas, johon kootaan ideoita leikeistä, peleistä ja toiminnasta, jota voi hyödyntää luonnossa leikki-ikäisten lasten kanssa. Valitsimme oppaaseen erilaisia ja monipuolisia toimintoja, joiden teoria vastaa opinnäytetyön keskeisiä teoreettisia käsitteitä. Toimintaideoissa huomioidaan varhaiskasvatussuunnitelmassa olevat oppimisen eri osa-alueet sekä erilaiset toimintaympäristöt.

2 Luonto osana varhaiskasvatusta

2.1 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt ja oppimisen alueet

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristöillä tarkoitetaan esimerkiksi paikkoja, käytänteitä, tiloja ja yhteisöjä, joiden avulla tuetaan lapsen kehitystä ja kasvua. Fyysinen, sosiaalinen ja psyykinen osa-alue kuuluvat oppimisympäristöihin. Oppimisympäristöjä kehitetään varhaiskasvatuksessa jatkuvasti, jotta ne olisivat optimaaliset varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteisiin nähden. Oppimisympäristöissä on tärkeää ottaa huomioon lasten osallisuus. Lasten tulee päästä vaikuttamaan oppimisympäristöihin niin mielenkiinnon kuin tarpeiden mukaisesti. Monipuolisten oppimisympäristöjen avulla pyritään tukea lasten luonnollista uteliaisuutta ja mielenkiintoa oppimiseen, mutta myös ohjata toimintaan. Lapsille tulee taata mahdollisuus oppia maailmasta aisteillaan ja koko kehollaan. Lapset otetaan mukaan oppimisympäristöjen suunnitteluun sekä rakentamiseen ja henkilöstön tehtävä on tukea lapsia luomaan monimuotoisia ja innostavia ympäristöjä. Lasten osallisuutta vahvistetaan heitä kuuntelemalla ja antamalla heidän vaikuttaa toiminnan suunnitteluun. Näin lapset pääsevät tuntemaan itsensä merkityksellisiksi ja kohdatuiksi. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 47.) Luonto on itsessään yksi oppimisympäristö, joka tarjoaa materiaaleja sekä monipuolisuutta leikkeihin ja toimintaan. (Opetushallitus 2022, 34–35.)

Oppimisympäristö, jossa lapsi liikkuu omaehtoisesti, tukee hänen minäkuvansa kehitystä ja antaa onnistumisen kokemuksia. Leikin, ajattelutaitojen ja motoriikan kehittymisen välillä on yhteys, jota luonnonmukainen ympäristö tukee. Luonnonmukainen oppimisympäristö parantaa lasten oppimismotivaatiota ja kehittymiskykyä. Myös oppimisympäristön monipuolisuus tarjoaa mahdollisuuksia oppia erilaisin tavoin. Oppimisympäristön tulee myös olla lapselle turvallinen paikka olla, oppia ja kehittyä. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 77–79.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) otetaan huomioon myös erilaiset oppimisen alueet. Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen keskeisiä toimintojen tavoitteita ja sisältöjä. Oppimisen alueita on viisi erilaista ja ne ohjaavat ammattilaista pedagogisen toiminnan suunnittelussa. Alueisiin kuuluvat seuraavat kokonaisuudet; kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan, liikun ja kehityn. Oppimisen alueet eivät ole irrallisia teemoja, vaan toimintaa suunniteltaessa niitä on tarkoitus yhdistellä niitä keskenään. Oppimisen eri alueita voidaan hyödyntää eri oppimisympäristöissä, kuten esimerkiksi luonnossa. (Opetushallitus 2022, 42.)

2.2 Ympäristökasvatus

Ympäristö käsitteenä sisältää monia eri merkityksiä, kuten luonto, ihmisen rakentama ympäristö tai sosiaalinen ympäristö. Tämän takia sitä ei voi määritellä pelkästään yhdellä tavalla. Luontokasvatus on yksi osa ympäristökasvatusta, muttei tarkoita samaa asiaa. Nykyään puhutaan globaalista ympäristökasvatuksesta, jonka tarkoituksena on huomioida ympäristöä laajasti, eikä keskittyä pelkästään lähiympäristöön. Esimerkiksi sosiaalinen ympäristö on osa oppimisympäristöä, ja se koostuu ihmisistä, heidän toiminnastansa sekä keskinäisestä vuorovaikutuksesta. (Cantell ym. 2020, 31—33.) Nykyisessä ympäristökasvatuksessa keskitytään myös siis kaupunkikokemuksiin ja ympäristöön samalla tavalla kuin luontoympäristöön. Ympäristökasvatus -käsitteen vierellä käytetään myös käsitteitä kestävän kehityksen kasvatus sekä kestävän elämäntavan kasvatus. (Raittila 2017, 208–209.)

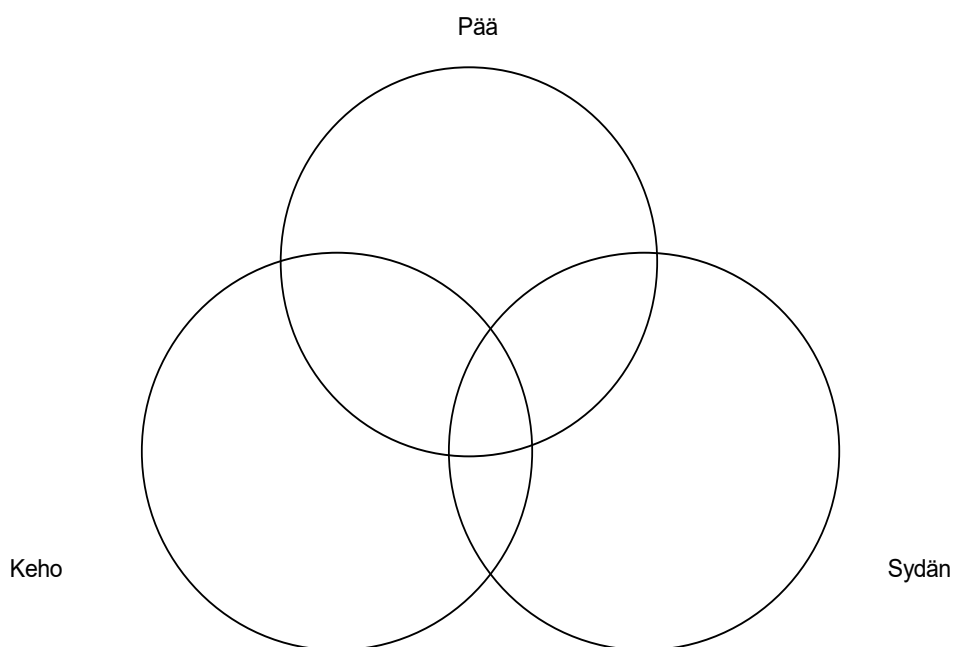
Yksi ympäristökasvatuksen haastavimmista tavoitteista on saada lapset osallistumaan ympäristövastuulliseen toimintaan. Osallisuus ja toimijuus ovat keskiössä ympäristökasvatuksessa. Paloniemen ja Koskisen (2005) mukaan on olennaista, minkälaisia kokemuksia yksilö saa toimiessaan. Nämä kokemukset voivat joko lannistaa tai voimaannuttaa yksilöä. Voimaantuminen seuraa yleensä positiivisista kokemuksista ja sitä seuraa valtautuminen. Kun ihminen valtautuu, hän ottaa ympäristö asiat omakseen tietyllä tavalla, eli omaksuu ympäristökansalaisuuden. (Cantell ym. 2020, 119–120.) Ympäristökasvatukseen liittyy myös eettinen näkökulma. Opetetaan lapsille jo varhaislapsuudesta lähtien, miten ympäristöä ja siellä eläviä kohdellaan oikein ja kerrotaan myös mitkä asiat ovat väärin. (Parikka-Nihti & Suomela, 2014, 27.)

Ympäristökasvatuksen päätavoitteena onkin tehdä lapsista ympäristökansalaisia. Nämä kansalaiset huomioivat muiden ihmisten lisäksi sekä luonnon että tulevat sukupolvet. (Cantell ym. 2020, 210). Tämän takia onkin tärkeää, että jo varhaiskasvatuksessa opetetaan ympäristöstä ja sen tärkeydestä, jotta lapset kasvavat ympäristökansalaisiksi jo pienestä pitäen. Tavoitteeseen pyritään vaikuttamalla lapsen arkipäiväisiin asioihin ja tapoihin toimia. Yksi tavoite on vahvistaa ihmisten tietämystä ympäristön tärkeydestä, kun tarkastellaan elämää ja hyvinvointia. Myös ympäristönäkökulmien huomioiminen arjessa kuuluu ympäristökasvatuksen tavoitteisiin. (Raittila 2017, 210.)

Ympäristökasvatusta toteutuu kaikkialla ja merkittävässä roolissa ovat lasten kanssa tehtävät havainnot ja tutkimukset, jotka ovat tieteellisiä. Yhdessä saadut kokemukset vahvistavat luonnon kiertokulun ymmärtämistä. Ympäristökasvatuksen tärkeänä osa-alueena on luontoympäristön lisäksi myös kaupunkiympäristö. Kaupunkiympäristöön liittyvä tieto ja kaupunkikokemukset ovatkin tärkeitä ympäristökasvatuksen kannalta. Oppimisympäristöihin kuuluu siis esimerkiksi puisto, päiväkodin piha tai kenttä. Vaikka ympäristökasvatukseen

linkitty vahvasti luonnossa liikkuminen ja motorikka, on yhtä tärkeää tukea lasta luontotoiminnan avulla kokonaisvaltaisesti. (Hämäläinen, 2021, 4–6.)

Kun tarkastellaan pienten lasten ympäristökasvatusta, lähtökohtana on lapsen kehittyminen kokonaisvaltaisesti eli fyysisesti, emotionaalisesti sekä kognitiivisesti. Varhaiskasvatuksen ympäristökasvatuksessa tulisi pyrkiä kesyp-mallin (kuvio 1.) mukaiseen kasvatukseen, jossa huomioidaan lapsen keho, pää ja sydän. Kehollisuus merkitsee tässä toimintamallissa toimimista ympäristössä ja ympäristön hyväksi. Sydän merkitsee taas tunnepohjaista sitoutumista, eli lapsi kiinnostuu ja alkaa välittämään ympäristöstä ja siellä elävistä. Tiedonkäsittelytaidot, ympäristöä koskevat tiedot ja arviointikyky liittyvät puolestaan päähän. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 29.)

Kuvio 1. Kesyp- malli (Parikka-Nihti & Suomela 2014)

Palmerin puumalli (kuvio 2.), on yksi käytetyimmistä malleista, kun puhutaan ympäristökasvatuksesta. Puumalli soveltuu pohjaksi ympäristökasvatuksen toteuttamiseen varhaiskasvatuksessa. Palmerin puumallissa pidetään erityisen tärkeinä varhaislapsuuden luontokokemuksia ja perheen antamia malleja ympäristökasvatukseen. Tästä syystä varhaiskasvatus on tärkeä paikka opettaa lapsille ympäristökasvatusta, sillä jokaisen perheessä se ei ole itsestäänselvyys. Mallissa merkittävät elämäkokemukset luovat pohjan ympäristökasvatukselle, eli ovat sen juuri. Lehdissä on taas ympäristökasvatuksen sisällöt, jotka jakautuvat kolmeen osaan. (Raittila 2017, 210–212.)

2.3 Lapsen luonto- ja ympäristösuhde

Luontosuhde tarkoittaa jokaisen yksilöllistä kokemusta ja tunnetta luontoon kuulumisesta. Lapselle on tärkeää saada henkilökohtainen luontosuhteen kokemus, sillä näin hän omaehtoisesti alkaa kunnioittaa luontoa ja myös kestävä kehitys voi tulla yhdeksi lapsen arvoista. (Green Care.) Lapsuuden luontokokemukset vaikuttavat aikuisena siihen, miten ympäristöön suhtaudutaan. Suomalaisten luontosuhteen taustalla on myös kulttuurillinen representaatio ja monien juuret ulottuvat maaseudulle. Henkilökohtaiset luonto- ja ympäristösuhteet ovat muuttuneet ajan saatossa, kun suurin osa väestöstä on muuttanut kaupunkiin ja Suomesta on tullut maahanmuuton seurauksena monikulttuurisempi maa. Nykyään luonto- ja ympäristösuhde eivät tarkoita pelkästään läheistä suhdetta metsään. (Cantell ym. 2020, 54–55.) Biofilia -teorian mukaan ihminen tuntee luontaista vetoa luontoa kohtaan, jota kutsutaankin luontorakkaudeksi. Luontokontaktien myötä biofilia aktivoituu. Herkkyyskausi, jolloin luontosuhdetta lapsena kannattaa rakentaa, on taaperosta noin 11-vuotiaaksi. (Leppänen & Pajunen 2017, 24.)

Ennen koulun alkua lapsen elinpiiri alkaa laajenemaan lähiympäristöön kotipihalta, jos hänen omaehtoista liikkumistansa ei ole kielletty. Liikkumisen ja toiminnan erilaiset muodot vahvistavat sekä synnyttävät lapsen tutustumista ympäristöön ja luontoon. Esimerkiksi ulkoleikit ovat luontainen tapa tutustua ympäristöön. Lasten käsitykset liittyen ympäristöön ovat useasti yhteyksissä esimerkiksi vanhempien luontokäsityksen kanssa. Omien kokemusten ohessa siis muiden ajatukset muokkaavat lapsen mielikuvaa luonnosta. Tästä syystä vanhempien tulisi ymmärtää, kuinka tärkeää on myös kotona vahvistaa lapsen ympäristö- ja luontosuhdetta. Luonto- ja ympäristösuhdetta rakentaessa tulee muistaa, että jokainen kokee ympäristön eri tavalla. Toiset lapset nauttivat fyysisestä tekemisestä luonnossa, esimerkiksi kiipeilystä ja ryömimisestä. Toisille puolestaan rauhalliset leikit ovat tärkeitä. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 79–80.) Empatialla muita eläviä olentoja kohtaan on myös osoitettu olevan merkitystä positiivisen luontosuhteen syntymisessä. Empatiakykyä voi taas kehittää esimerkiksi hoitamalla eläimiä. Päiväkodeissa voi esimerkiksi ruokkia lintuja. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 29.)

Kaikissa päiväkodeissa voidaan vahvistaa luontosuhdetta esimerkiksi retkien avulla. Luontoon menemisen tulisi olla kiireetöntä yhdessäoloa ja ilmiöiden tutkimista. Oppiminen luonnosta, ympäristöstä sekä ympäristön toimimisesta voi tapahtua missä tahansa. Käsitteenä ympäristö alkaa jo jokaisen iholta. Kun saadaan omakohtainen kokemus luonnosta, opitaan ymmärtämään luonnon monimuotoisuutta ja sen merkitystä sekä ihmisen vastuuta sen säilymiseen. Tarvitaan luonnossa olemista, luontosuhteen syntymistä, vuorovaikutusta sekä kokemusten jakamista, jotta luonto- ja ympäristösuhde voi syventyä. Varhaiskasvatuksessa

tapahtuneet yhteiset toiminnot kuten leikit, havainnot ja seikkailut jättävät merkittäviä muistoja lapselle, joihin aikuisenakin monet vielä palaavat. Myös näiden yhteisten luontokokemusten avulla luodaan ryhmän me-henkeä, joka tulevaisuudessa tukee lapsen sosiaalisia taitoja kasvaa yhteiskunnan jäseneksi. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 11–13.)

Varhaiskasvatuksessa aikuisen rooli lapsen luonto- ja ympäristösuhteen syntyemisessä on merkittävä. Aikuisten tehtävä on tarjota lapsille erilaisia mahdollisuuksia ympäristökokemuksiin- ja toimintaan. Näihin kuuluu tutustuminen erilaisiin ympäristöihin esimerkiksi retki-kohteisiin, puistoihin tai esimerkiksi vesistöihin. Aikuisen ohjaus ympäristöön tutustuessa on myös suuressa roolissa. Aikuinen ohjaa lasta tutustumaan erilaisiin ympäristöihin aistien ja erilaisten materiaalien avulla. Myös symbolien avulla luonnosta opettaminen on yksi tärkeä osa ympäristöön tutustumisessa. Kuvien, kirjojen ja ohjelmien avulla voidaan luoda lapsille mielikuvia ja ennakkokäsityksiä positiivisella tavalla siitä, mitä he voivat ympäristössä kohdata. Varhaiskasvatus tukeekin lasten tasa-arvoisuutta, joka on tärkeä osa myös luontosuhteen rakentumisen kannalta. Kaikki lapset eivät pääse kokemaan luonnon ja ympäristön anteja vapaa-ajallaan, ja siksi varhaiskasvatuksen tehtävä onkin tärkeä. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 77–80.)

2.4 Luonnon positiiviset vaikutukset kasvuun

Monet tutkimukset vahvistavat luonnon positiivisia vaikutuksia lapsen kasvuun ja kehitykseen fyysisesti, psyykkisesti, sekä sosiaalisesti. Luonnon positiiviset vaikutukset näkyvät nopeastikin luonnossa liikkeessä. Viisi minuuttia riittää siihen, että yksilön mieliala kohenee ja itsevarmuus vahvistuu. Noin viidessätoista minuutissa verenpaine alkaa laskea ja stressihormoneissa tapahtuu huomattava lasku. Viikon aikana jo kaksi tuntia luonnossa voi lisätä tunnetta, että yksilö on terveempi ja yleinen hyvä olo kasvaa. Luonnossa keho ja mieli rauhoittuu niin liikkeessä kuin paikallaan ollessakin ja se onkin yksi suurista vaikutuksista lapsen kasvuun. (Reumatroppi.) Luonnossa ajatukset myös selkiytyvät, myönteiset tuntemukset lisääntyvät ja olo tuntuu energiseltä sekä elinvoimaiselta (Leppänen & Pajunen 2017, 23).

Hollannissa tehdyssä tutkimuksessa ”Leikin merkitys luonnollisissa ympäristöissä lasten kielen kehitykselle: esitutkiva tutkimus varhaiskasvatuksessa” (2022) selviää, kuinka luonto vaikuttaa myös lapsen kielen kehitykseen. Kolmesta hollantilaisesta alakoulusta osallistui 4–7-vuotiaita lapsia tutkimukseen, jossa vertailtiin lapsen puhetta luonnossa ja leikkikentällä. Tutkimuksesta selvisi, että lapset käyttivät laajempaa sanavarastoa luonnossa, sekä puhuivat enemmän luonnon objekteista. Lasten sanastoon liittyi luonnossa myös enemmän tiedesanaa sekä matemaattisia konsepteja. (Prins, van der Wilt ym. 2020, 1–2.)

Luonnossa ihminen on myös alttiina eri mikrobeille, joita ihon läpi sekä hengitysteiden kautta päätyy ihmiseen. Nämä mikrobit kasvattavat vastustuskykyä ja ehkäisevät allergioilta. Kun mietitään lapsia ja heidän luonnollista tarveensa tutkia uutta ja mielenkiintoista, ovat he kosketuksissa esimerkiksi multaan ja hiekkaan ja sitä kautta mikrobit siirtyvät iholle. Kun lapsi saa lapsuudessaan temmeltää pihalla, hänen vastustuskykynsä nousee myös. (Reumatroppi.) Metsän terveyshyödyt ovat suorassa vaikutuksessa siihen, että metsässä melua ja ilmansaasteita on kaupunkiympäristöä vähemmän. Myös liikunta metsässä ollessa vaikuttaa terveyshyötyihin. (Tyrväinen ym. 2018.)

Stressaavissa tilanteissa luonnon vaikutukset ovat hyvinkin positiivisia yksilöön. Luontoympäristö saa ihmiset voimaan paremmin ja elpymään, eli palautumaan esimerkiksi stressistä tai sairauksista. Luonnossa ihmiset kokevat itsensä turvallisiksi ja hyväksytyiksi, mikä edesauttaa palautumista ja rentoutumista. Metsän äänimaailma rauhoittaa lasta ja leikkejä. Luonto itsessään rauhoittaa vilkkaita ja levottomia lapsia. (Salonen 2012, 237–238.)

3 Toiminnallinen oppiminen varhaiskasvatuksessa

3.1 Tutkiva oppiminen

Tutkiva oppiminen on pedagoginen malli, jossa oppijan tutkiva ote erilaisia ilmiöitä kohtaan nousee keskiöön. Mallin taustalla on ajatus siitä, kuinka oppiminen voidaan nähdä parhaimmillaan yhteisöllisenä tutkimusprosessina, jonka lähtökohtina voivat toimia erilaiset kysymykset, tiedon puute, uteliaisuus tai aikaisemman tiedon riittämättömyys. Erilaisia ilmiöitä lähestyessä voidaan hyödyntää tutkivan oppimisen perusajatuksia, joita ovat kyseleminen, ihmetteleminen, selittäminen, uuden tiedon hankkiminen, keskusteleminen sekä omien käsitysten vertailu. (Lipponen 2017, 33.)

Varhaiskasvatuksessa tutkivan oppimisen mallia voidaan hyödyntää joka päiväisessä pedagogiikassa. Etenkin alle kouluikäiset lapset ovat luonnostaan usein hyvin uteliaita ja erilaisista ilmiöistä kyseleminen sekä uusien asioiden ihmetteleminen on tämän ikäisille lapsille ominaista. Onkin tärkeää kiinnittää huomiota tapaan, jolla suhtaudutaan lasten esittämiin kysymyksiin. Jos lapsen kysymykset ja selitykset torjutaan aikuisen taholta jatkuvasti, voi se johtaa lapsen kysymysten ja selitysten loppumiseen. Puolestaan, jos lapsen käsityksiä kuunnellaan huolellisesti ja hänelle esitetään tarkentavia kysymyksiä, voidaan saada selville lapsen tapa kertoa hänen havaintojensa syntymisestä. Tutkivan oppimisen avulla voidaan kehittää näitä tärkeitä, lapselle luonnostaan ominaisia tutkimusvalmiuksia. (Lipponen 2017, 31–32.)

Luonnossa liikkeessa lapselle avautuu mainio mahdollisuus tutkia ja ihmetellä luonnon ilmiöitä, ja esimerkiksi metsässä leikkiminen kehittää lapsen tutkimis- ja havainnointitaitoja. Tällöin lapsi pääsee ihastelemaan, keksimään ja oivaltamaan erilaisia ilmiöitä, jota kautta lapsen positiivinen suhtautuminen ympäristöön vahvistuu. Ihmettely on luonnon monimuotoisuuteen tutustumisen ensimmäinen askel. Lapsi voi tutkia luonnossa esimerkiksi erinäköisiä kasveja, joka mahdollistaa luonnonlukutaidon kehittymisen ja luonnon monimuotoisuuden ymmärtämisen. (Kaasinen & Torvinen.)

Tutkivan oppimisen prosessi on varhaiskasvatuksessa yhteisöllinen, sillä lapsia kannustetaan sekä kehoitetaan yhteistyöhön, jolloin jaetaan omaa osaamista ja tietoa muiden kanssa. Yhteistyön avulla lapsia ohjataan ajatukseen, jossa osaaminen ja tietäminen on yhteinen vastuu. Lasten on oppimisen näkökulmasta edun mukaista ymmärtää kysymisen, selittämisen ja tutkimisen sekä tutkimuksen tekemisen tarpeelliset taidot, jotka johtavat oppimiseen sitoutumiseen ja syvempään ymmärrykseen. Näitä kaikkia vaativia taitoja lapset eivät voi kuitenkaan itsenäisesti oppia, jonka vuoksi myös opettajan rooli on tutkivan oppimisen prosessissa merkittävä. (Lipponen 2017, 36–37.)

3.2 Leikki oppimisen mahdollistajana

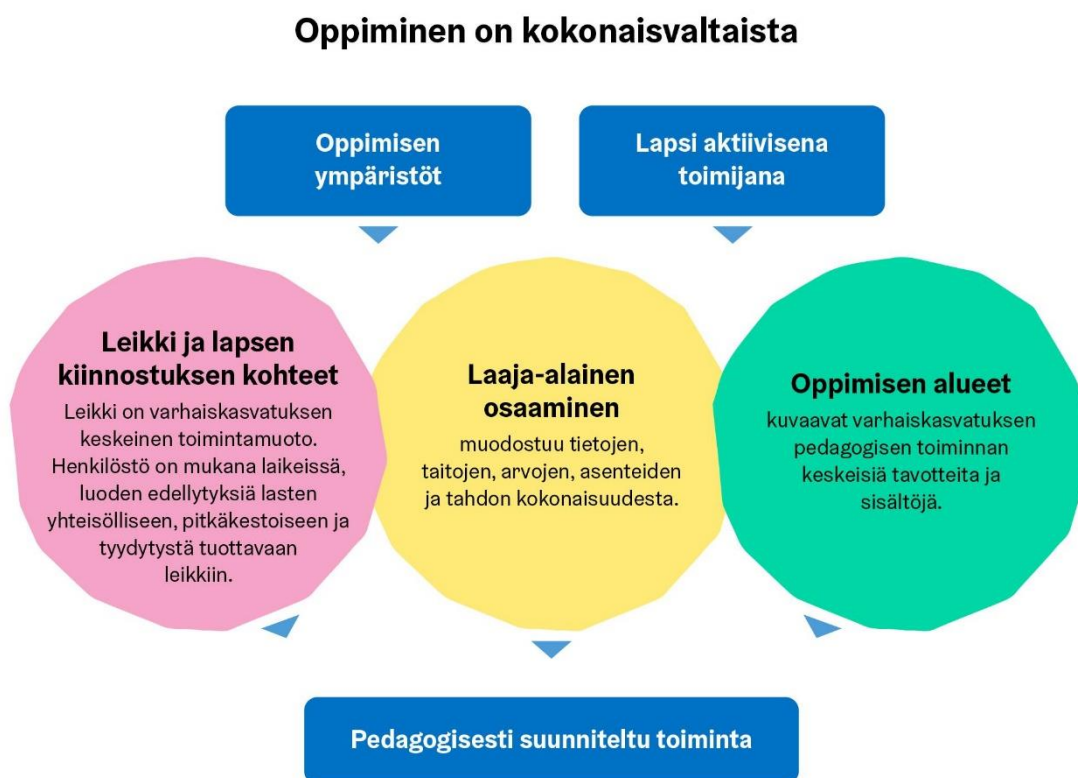
Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa on ymmärretty leikin olevan lasta innostavaa ja mukaansa tempaavaa toimintaa, ja sen merkitys on nostettu esille myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Holappa ym. 2019). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) leikki määritelläänkin varhaiskasvatuksen keskeiseksi toimintatavaksi, joka edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Lapsi oppii leikkiessään, mutta leikki ei ole tietoinen oppimisen väline – leikki on lapselle tapa olla ja elää sekä hahmottaa ympäröivää maailmaa. Innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen ovat lapsen oppimisen kannalta keskeisiä elementtejä, jotka yhdistyvät leikissä. Lasten välisessä sekä varhaiskasvatuksen henkilökunnan ja lasten välisessä vuorovaikutuksessa luodaan perustaa ajattelun ja kielen kehitykselle sekä hiljalleen kehittyville leikki-taidoille. (Opetushallitus 2022, 40–41.)

Leikki-innovaattori Pellon (2021) mukaan leikki ja mielikuvitus kulkevat käsikädessä ja ovatkin perusta luovalle toiminnalle. Leikkiminen luonnossa avaa erilaisia mahdollisuuksia mielikuvitukselle ja luontoon meneminen on aina seikkailu - olipa kohde ennestään tuttu lähiympäristön puisto, ranta tai metsä. Luontoon meneminen tarjoaa erilaisia puheenaiheita, tekemistä, haasteita ja aistiärsyksiä, joita ei muu ympäristö pysty samalla tavalla tarjoamaan. (Leikkipäivä 2021.) Leikkiin virittävät kokemukset, jotka herättävät kiinnostusta, uteliaisuutta ja tunteita. Lapset ovat leikkiessään aktiivisia toimijoita, jotka tutkivat ympäröivää maailmaa, muodostavat sosiaalisia suhteita ja luovat merkityksiä kokemuksistaan (Opetushallitus 2022, 41). Kangas & Brotherus (2017, 19) ovat todenneet osallisuuden ja leikin teemoja käsittelevässä tutkimuksessaan, että leikillä on suuri merkitys lasten osallisuuden näkökulmasta. Lapset pääsevät leikkiessään neuvottelemaan toistensa kanssa leikin sisällöstä ja kulusta sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita, jotka osaltaan edistävät lasten kokemaa tunnetta osallisuudesta. Lasten osallisuuden tunnetta lisää myös mahdollisuus valita leikkitoiverit ja leikin välineet sekä vaikuttaa leikin kulkuun ja juoneen. (Kangas & Brotherus 2017, 19.)

Henkilöstön tulee huomioida leikki yhtenä varhaiskasvatuksen keskeisenä työtapana. Lasten hyvinvointia ja oppimista tukevat leikin eri muodot: keskittynyt tutkiminen, spontaani luova ilmaisu sekä vauhdikkaat liikunta- ja peuhausleikit. Henkilöstö voikin hyödyntää leikkejä rikastuttamaan erilaisia varhaiskasvatuksen arkeen kuuluvia tilanteita. Lasten oppimista ja hyvinvointia tukevat myös myönteistä ilmapiiriä nostattavat leikinomaiset elementit, kuten lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu. Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa toimitaan leikkiin kannustavan toimintakulttuurin mukaisesti. Henkilöstön vastuulla on tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä sekä vahvistaa leikkiä edistäviä toimintatapoja ja

oppimisympäristöjä. Henkilöstö antaa tilaa ja aikaa lasten leikkialoitteille, kokeiluille ja elämyksille. Tärkeää on, että leikki saa kuulua ja näkyä. (Opetushallitus 2022, 41.)

Kokonaisvaltainen oppiminen sisällyttää leikin myös pedagogisesti suunniteltuun toimintaan. Kuvio 3. selkeyttää leikin tärkeää merkitystä laaja-alaisen osaaminen sekä oppimisen alueiden rinnalla. Leikki voidaan toteuttaa myös pedagogisesti tuettuna varhaiskasvatuksessa ja tärkeää onkin aikuisen osallisuus heittäytyen leikkiin mukaan sekä havainnoimaan toimintaa. Leikkiin tulee panostaa samalla tavalla kuin muuhun toimintaan. Monipuolinen leikki ja mahdollisuus vaikuttaa leikin sisältöön on tasavertainen kaikille lapsille varhaiskasvatuksessa, yksilölliset ominaisuudet huomioiden. (Opintopolku 2022.)

Kuvio 3. Kokonaisvaltainen oppiminen (Opintopolku 2022)

3.3 Fyysinen aktiivisuus ja liikunta

Fyysinen aktiivisuus määritellään kaikeksi sellaiseksi kehon liikehinnäksi, joka lisää energian kulutuksen lepotason yläpuolelle. Alle kouluikäisillä lapsilla fyysinen aktiivisuus näkyy tavallisesti fyysisesti aktiivisena leikkinä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 12.)

Sääkslahden (2018, 133) mukaan tutkimukset ovat esittäneet, että lapset ovat fyysisesti aktiivisempia, kun heille on mahdollistettu vapaa, omaehtoinen leikki. Erityisesti paljon ulkotiloissa leikkivät lapset ovat fyysisesti aktiivisempia verrattuna vastaavasti sisällä leikkiviin lapsiin. Ulkotilat mahdollistavat tilaa ja vapautta fyysiselle aktiivisuudelle, jossa lapsi pystyy liikkumaan vapaammin sekä hyödyntämään erilaisia liikkumiseen houkuttelevia välineitä. Päiväkotien liikuntaolosuhteiden yhteyttä lasten motorisiin taitoihin käsittelevässä tutkimuksessa (Sääkslahti ym. 2018, 81–82) kävi ilmi, että päiväkodin ulkoliikuntaympäristöllä, kuten piha-alueen koolla, on suora yhteys lapsen motorisiin taitoihin. Laaja piha-alue olikin kyseisen tutkimuksen mukaan yhteydessä lasten parempiin välineen käsittelytaitoihin, joka puolestaan viittasi siihen, että lapsilla on tarpeeksi tilaa pelata ja leikkiä.

Lasten fyysisen aktiivisuuden määrään vaikuttaa lisäksi fyysinen ympäristö. Esimerkiksi epätasaisessa metsämaastossa liikkua ja metsän eri ilmiöitä tutkiessa hyödynnetään kehon eri suurten lihasten yhteistyötä, joita käyttämällä elimistö uupuu enemmän ja fyysisen aktiivisuuden voimakkuus kasvaa (Sääkslahti 2018, 134.). Lapsille tuleekin tarjota mahdollisuuksia monimuotoisessa luonnossa ja metsässä seikkailemiseen. Luontoretkillä voidaan harjoittaa esimerkiksi helppoja etsintätehtäviä- ja leikkejä, joiden avulla lapsi oppii havainnoimaan ympäristöä, ja hiljalleen valmistaa häntä vaativimpiin suunnistusleikkeihin. (Pönkkö & Sääkslahti 2017, 493.) Fyysisen aktiivisuuden vaikutukset ulottuvat fyysisestä kasvusta ja kehityksestä myös psyykkiseen kehitykseen. Tiedetään myös, että fyysinen aktiivisuus edistää muun muassa lasten kognitiivisia toimintoja ja kouluiässä olevien lasten motorisia valmiuksia. (Sääkslahti 2018, 123–124.)

Sääkslahden (2018, 141) mukaan lapsen liikunnalla on kaikki samat myönteiset vaikutukset kuin fyysisellä aktiivisuudella – liikunta tukee niiden lisäksi myös lapsen sosioemotionaalista kehitystä. Lapselle liikunta on usein fyysistä leikkiä ja sen muodot ovat moninaiset, kuten käsillä kaivaminen, liu'uttelu, päällä seisominen, pyörittäminen, vetäminen, heittäminen, hyppääminen, kiipeily, ryömiminen ja tasapainoilu. Liikunnan avulla lapsi pääsee myös tutustumaan itseensä ja toteuttamaan omaa tahtoaan sekä keräämään erilaisia kokemuksia ja eläytymään moninasiin tunteisiin. (Sääkslahti 2018, 141.)

Luonnossa tapahtuvan liikunnan, eli luontoliikunnan tavoitteisiin kuuluu elinympäristön tarkkailu, vuodenaikojen vaihtumisen huomioiminen, luonnon kunnioittaminen sekä eettisesti kestävän suhteen luominen omaan ympäristöön. Luontoliikunta sekä kehittää tasapainoa että stimuloi kaikki lapsen aistit havainnoimaan ja aistimaan ympäristöä täysin eri tavalla kuin muut liikuntamuodot. Luonnossa liikkua lapsi pääsee esimerkiksi kokemaan erilaisia tuoksu- ja äänimaailmoja, jotka eivät nouse muissa liikunnan muodoissa yhtä merkitykselliseksi. (Sääkslahti 2018, 208.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) painotetaan, että varhaiskasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia liikkumaan monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Monipuolista liikuntaa tukevat eri aistien hyödyntäminen, innostavat välineet sekä kokemukset yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. On myös tärkeää, että lapsia kannustetaan kaikkina vuodenaikoina ulkoiluun ja erilaisiin liikunnallisiin leikkeihin. Eri vuodenaikojia tulisi hyödyntää varhaiskasvatuksen liikunnassa siten, että lapset saavat mahdollisuuksia harjoitella kullekin vuodenaikalle ominaisia tapoja liikkua. (Opetushallitus 2022, 50.) Esimerkiksi talviliikunnan eri muotojen avulla lapsella on oiva mahdollisuus harjoitella liikkumista ja leikkimistä lumella sekä jäällä. Lapsi oppii erilaisissa lumileikeissä uudenlaisia motorisia perustaitoja, ja mieluinen puuha pihalla kannustaakin lasta ulkoilemaan enemmän myös talvisin. (Pönkkö & Sääkslahti 2017, 493.)

4 Opinnäytetyön toteutus

4.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Opinnäytetyö toteutuu toiminnallisena opinnäytetyönä. Vilkan ja Airaksisen (2004) mukaan toiminnallisessa opinnäytetyössä asiantuntijuutta osoitetaan ammatillisella käytännöllä ja sitä käsittelevällä opinnäytetyötekstillä, joka perustetaan lähdeaineistoon, aiempiin tutkimuksiin ja myös tarvittaessa itsekoottuun tutkimusaineistoon (Vilka 2021, 32). Toiminnallinen opinnäytetyö voi olla itsenäinen kokonaisuus, jossa vastataan johonkin ammatillisesta käytännöstä nousevaan jo tunnistettuun tarpeeseen, esimerkiksi ohjeen, oppaan, esitteen tai käsikirjan muodossa (Vilka 2021, 32).

Toiminnallisen opinnäytetyön konkreettinen tuotos on luontoteemainen luonto-opas, ja se teetetään suoraan työelämää varten. Toimintaoppaan kehittäminen etenee lineaarisen mallin mukaisesti. Mallin vaiheisiin kuuluu tavoitteen määrittely, suunnittelu, toteutus, prosessin päättäminen sekä arviointi. (Salonen 2013, 15.)

Aloitimme työskentelyn tavoitteen asettamisella, jonka jälkeen siirryimme opinnäytetyön suunnitelman laatimiseen. Salosen (2013, 17) mukaan kirjallisessa suunnitelmassa tulee tulla ilmi muun muassa seuraavat kohdat; tavoitteet, vaiheet, eri toimijat, materiaalit ja aineistot sekä tutkimus- ja tiedonhankintamenetelmät. Tällöin suunnittelimme toiminnallisen opinnäytetyön toteutusta ja pohjustimme tuotoksemme teoriapohjaa, jonka jälkeen siirryimme itse toteutusvaiheeseen. Suunnittelimme myös tulevaa työnjakoa ja aikataulutusta. Kehittämishankkeessa toteutusvaihe onkin suunnitteluvaiheen jälkeen toiseksi tärkein, mutta myös pisin ja vaativin prosessin vaihe (Salonen 2013, 18). Toteutusvaiheessa työstimme opasta sekä otimme työskentelyssä huomioon suunnitelmaan kirjatut kohdat. Toteutus edistyi ajallaan ja työskentelimme toimivassa sekä tasavertaisessa yhteistyössä. Tämän jälkeen prosessi päättyy ja siirrytään itse tuotoksen, eli toimintaoppaan arviointiin.

4.2 Luonto-oppaan laatiminen

Luonto-oppaaseen valitsimme leikkejä sekä toiminnallista ohjelmaa lasten kanssa perustuen opinnäytetyön teoria osuuteen. Halusimme säilyttää näkökulman ympäristökasvatuksesta sekä luonnon tärkeydestä varhaiskasvatuksessa, jonka vuoksi oppaamme toimintatavat pohjautuvat nimenomaan luonnossa olemiseen ja siellä mahdollistuvaan toimintaan. Haluamme painottaa toiminnallisessa osuudessa luonnon tärkeyttä yhtenä oppimisympäristönä, luonnon mahdollisuuksia tarjota laaja-alaista osaamista sekä huomioida varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa mainitut oppimisen eri alueet.

Kuvio 4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys (Opintopolku 2018)

Varhaiskasvatuksen pedagogisen viitekehysten mukaan (kuvio 4.) varhaiskasvatuksessa tulee ottaa huomioon laaja-alainen osaaminen, oppimisen alueet sekä lapsen mielenkiinnon kohteet ja tarpeet, jotta lapsi oppii ja voi hyvin. Yritimme miettiä oppaaseen monipuolisia leikkejä, joiden avulla toiminnassa tulisi huomioida oppimisen alueet sekä laaja-alainen oppiminen (kuvio 4.) Oppaan toimintaideoita voidaan tarpeen mukaan myös muokata eri ikäisten lasten käytettäväksi sekä myös lapsiryhmän mielenkiinnon mukaan, jotta huomioidaan lasten osallisuus. Saimme lopulta kerättyä oppaaseen monipuolisia leikkejä ja erilaista toiminnallista tekemistä, jotka sisältävät liikunnallista toimintaa, motoriaan kehittymisen tukemista sekä erilaisten luontoon liittyvien tietojen ja taitojen muodostumista. (Opintopolku 2018.)

Leikkejä sekä toimintaideoita miettiessä halusimme yhdistellä eri oppimisen alueita ja huomioida niistä jokainen. Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen keskeisiä sisältöjä ja tavoitteita. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2022, 42) kerrotaan, kuinka lapsilla on oikeus saada monipuolista kokemusta oppimisen eri alueista. Oppimisen alueita tulisi myös yhdistellä varhaiskasvatuksen pedagogisessa toiminnassa, eikä pitää niitä irrallisina. Luonto-oppaassa esimerkiksi musiikkiesitys sekä taidelintu -toiminnot liittyvät vahvasti ilmaisen monet muodot ja kielten rikas maailma kokonaisuuksiin. Värisuunnistus ja luontobingo -toiminnot ovat luonnossa havainnointia, joiden toiminnassa huomioidaan tutkin ja toimin ympäristössäni oppimisen alue. Minä ja meidän yhteisömme huomioidaan taas monissa eri leikeissä, joissa vahvistetaan itsetuntoa sekä ryhmään kuulumisen tunnetta, kuten esimerkiksi käpyjahti tai puusokko -leikeissä. Kaikissa toiminnassa, jossa motoriset taidot kehittyvät, huomioidaan kasvan, liikun ja kehityn -kokonaisuus. Tämä tulee esille esimerkiksi talviolympialaisten hankihypyissä ja pulkkaviestissä.

Leikkien ja toimintojen perustana mietimme myös Palmerin (1998) puumallia (kuvio 2.) ja ympäristökasvatuksen perusteita. Toimintaan ja leikkeihin haluttiin sisältää kokonaisuudet: oppiminen ympäristöstä, oppiminen ympäristössä sekä toimiminen ympäristön puolesta. (Raittila 2017, 210–212.) Oppaan toiminnot ja leikit huomioivat myös lapsen kokonaisvaltaisen kehittymisen, jota Kesyp- malli kuvaa. (kuvio 1.) Näin luonto-oppaan toiminnot ja leikit perustuvat ympäristökasvatuksen toimintamalleihin sekä tukevat lasten oppimista ja kasvamista ympäristökansalaisiksi.

Halusimme jakaa oppaan toimintaideat eri vuodenaikoihin, jotta luontoa tulisi hyödynnettyä toiminnassa ympäri vuoden. Osa toimintaideoista ja leikeistä voi muokata myös kaikkiin vuodenaikoihin sopiviksi. Oppaaseen haluttiin 3–4 toimintaidea jokaiselle vuodenaikalle. Etsimme leikkejä ja toimintaideoita kirjoista sekä eri hakupalveluista, mutta oppaassa hyödynnettiin myös omaa mielikuvitustamme ja entuudestaan tuttuja leikkejä. Opas tehtiin käyttäen Canva -sovellusta, sillä tunsimme sovelluksen entuudestaan ja arveltiin, että oppaalle saisi kauniin visuaalisen ilmeen sovellusta hyödyntämällä.

4.3 Luonto-oppaan arviointi

Luonto-oppaassa kiinnitimme huomion pitkälti luontoon ja siellä toimimiseen. Oppaassa keskitytään luonnon tärkeyteen varhaiskasvatuksessa sekä luonnon hyödyntämiseen yhtenä oppimisympäristönä. Leikit ja toiminnot ovat suunniteltu toteutettavaksi pääasiassa erilaisissa luontoympäristössä. Leikkien ja toimintojen kautta myös ympäristökasvatus on huomioitu oppaassa. Olisimme voineet lisätä oppaaseen näkyvämmiin myös kaupunkiympäristön, sillä se on osa ympäristökasvatusta, ja etenkin nykyaikana kaupunkiympäristön merkitys osana ympäristökasvatusta korostuu. Oppaassa käy kuitenkin ilmi, että pelejä ja leikkejä

voidaan hyödyntää eri oppimisympäristöissä sekä muokata niitä lapsen iän ja kiinnostuksen mukaisesti. Opas on myös suunnattu luontopainotteiseen päiväkotiin, jonka vuoksi oppaassa näkyy vahva painotus luonnossa toimimiseen.

Oppaan sisältö kattaa oppimisen alueet sekä laaja-alaisen osaamisen ja toimimme ilmi, kuinka sisältöä pystyy muokkaamaan lasten mielenkiintojen mukaan. Näin ollen opas huomioi kaikki osiot pedagogista toimintaa mieltien, jotta lapsi oppii ja voi hyvin varhaiskasvatuksessa (kuvio 4.) Oppaasta tuli yksinkertainen sekä helppokäyttöinen, ja se on saatavilla päiväkodin henkilökunnalle sekä paperisena että sähköisenä.

Olemme oppaan ulkomuotoon tyytyväisiä ja oppaasta rakentui sellainen, kuin olimme ajatelleet. Leikkien ja toimintaideoiden valitseminen oli oppaan laatimisessa vaikein osuus, sillä sopivia leikkejä on äärettömän paljon. Päädyimme kuitenkin valitsemaan sellaisia, joita mielestämme pystyy muokkaamaan eri ikäisille lapsille käytettäväksi sekä soveltamaan lasten mielenkiintojen mukaan. Esimerkiksi käpyjahti voisi olla kukka- tai kivijahti lasten sen hetki- sen mielenkiinnon mukaan tai vaihtoehtoisesti bingoa voi muokata monenlaisiin aiheisiin, esimerkiksi eri vuodenaikoihin.

5 Pohdinta

5.1 Eettisyyden ja luotettavuuden tarkastelu

Kaikissa Suomen ammattikorkeakouluissa opinnäytetyöt ovat viranomaisen asiakirjoja, jotka ovat julkisia (Arene 2019, 13). Opinnäytetyössä on käytössä jo valmiit tutkimukset ja muut aineistot. Hyödynnämme opinnäytetyön tausta-aineistona toisten omistamia aineistoja, menetelmiä ja tuloksia, joten mainitsemme työssämme niiden alkuperän, tekijät sekä lähteet hyvän tutkimustavan mukaisesti ja lainsäädäntöä noudattaen (Arene 2019, 12.) Opinnäytetyöstä tulee siis selville, mitkä ovat toisten omistamista aineistoista, menetelmistä ja tuloksista, ja mitkä ovat puolestaan omia ajatuksiamme ja johtopäätöksiämme.

Luonto-opas pohjautuu toiminnallisen opinnäytetyön tietoperustaan, joka lisää oppaan luotettavuutta. Oppaassa on kiinnitetty huomiota siihen, että lähdeluetteloon sekä tekstiviitteisiin on merkitty käytettyjen lähteiden tiedot. Oppaassa on hyödynnetty omien toimintaideoiden lisäksi myös muiden materiaaleja, mutta olemme muokanneet ne oppaaseen sopiviksi ja omannäköisiksi. Oppaassa on esitetty, mitkä ovat muualta lainattuja toimintaideoita- ja materiaaleja, ja mitkä ovat puolestaan omia ideoitamme. Opas on myös liitetty suoraan opinnäytetyöhön, jotta itse oppaan tekijänoikeudet pysyvät meillä. Oppaan saa haltuun Pilke Kuutti ja heillä on oikeus käyttää sitä toiminnassaan. Pilke Kuutti on antanut luvan käyttää heidän nimeään opinnäytetyössä. Toiminnallista opinnäytetyötä tukee teoriaosuus ja sen kirjallisuus.

5.2 Yhteenveto

Varhaiskasvatuksessa ympäristökasvatuksella on oma osansa koskien lapsen kehitystä ja oppimista ja siksi se on niin tärkeä oppimisen osa-alue. Ympäristökasvatuksen tulisi tarkastella ympäristöä monipuolisesti. Ympäristö alkaakin jo ihmisen iholta ja se on fyysistä sekä sosiaalista. Monimuotoista ympäristöä tulisi oppia ymmärtämään sekä arvostamaan jo pienestä pitäen. Kun opitaan ymmärtämään ympäristön tärkeyttä, on sitä helpompi arvostaa ja kunnioittaa sekä elää ympäristöystävällisesti. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 11–13.)

Ympäristökasvatus ei koske pelkästään luontoa, vaan yhtä lailla kaupunkiympäristöä. Varhaiskasvatuksen avulla lapset oppivat nopeasti ympäristövastuullista käyttäytymistä mallintamisen ja toiminnan avulla, sillä jokaisella ei ole mahdollisuutta opetella näitä asioita vapaa-ajalla. Tasa-arvoisuus ja osallisuus huomioidaan myös ympäristökasvatuksessa. Jokainen lapsi saa vaikuttaa ja osallistua toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 11–13.) Lapsuuden myönteiset ympäristökokemukset vaikuttavat myönteisesti aikuisiän ympäristöhuolehtimiseen ja siksi on tärkeää aloittaa positiivisten

ympäristökokemusten luominen jo varhaisessa vaiheessa. Ympäristökasvatuksessa on tärkeää, että huomioidaan nämä osa-alueet, jotka tulevat esille Palmerin puumallissa: oppiminen ympäristössä, ympäristöstä sekä toiminta ympäristön puolesta. Mallin pohjana eli juurina taas toimivat yksilön omat kokemukset. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 23–25.)

Erilaiset oppimisympäristöt myös kehittävät lapsen motoriikkaa, kognitiivista kehitystä sekä mahdollistavat erilaisia oppimiskokemuksia. Tällä tavoin fyysinen ympäristö myös tukee lapsen kasvua ja kehitystä ja siksi erilaiset oppimisympäristöt ovatkin niin tärkeitä varhaiskasvatuksessa. Monipuoliset ympäristöt avaavat lapsille lukuisia mahdollisuuksia erilaisiin oppimiskokemuksiin, leikkeihin ja liikkumiseen. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 11–12.) Liikkuminen luonnossa kehittää motoristen- ja liikkumistaitojen taitojen lisäksi myös lapsen havaintotoimintoja, esimerkiksi uusien ääni- ja hajuhavaintojen muodossa. Luonnossa liikkuminen tarjoaakin lapselle täysin uudenlaisia kokemuksia, joita muut liikuntamuodot eivät pysty samalla tavalla tarjoamaan. (Sääkslahti 2018, 208.)

Toiminnallisella oppimisella voidaan nähdä olevan valtavan suuri merkitys ympäristökasvatuksen suhteen. Lapsilla on luonnostaan tarve tutkia, ihmetellä ja kysellä ympäröivästä maailmasta ja sen erilaisista ilmiöistä (Lipponen 2017, 29.). Tämä voidaan nähdä loistavana lähtökohta lapsen ympäristö- ja luontosuhteen kehittymiselle sekä uusien ympäristöön kohdistuvien ilmiöiden oivaltamiselle. Lipposen (2017, 32) mukaan tutkivan oppimisen keskiössä on ihmettely, joka voi perustua lasten esittämiin kysymyksiin ja ideoihin tai vastaavasti varhaiskasvatuksen opettajan aloitteeseen esimerkiksi vuodenajoista tai ympäröivästä luonnosta. Yhteisellä ihmettelyllä voidaan oppia uutta luonnon ilmiöistä ja saada lasten kiinnostus ympäristöä kohtaan nousemaan erilaisten kiinnostavien kysymysten parissa. Esimerkiksi eri vuodenajat ja niiden vaihtuminen voivat herättää lapsissa paljon ihmettelyä ja kysymyksiä, joita voidaankin tutkia yhdessä - vaikka metsän puiden ulkomuodon muuttumisen näkökannalta.

Leikkiminen on lapselle tapa hahmottaa ympäröivää maailmaa ja sen eri ilmiöitä (Opetushallitus 2022, 40–41). Tämän vuoksi luontoon tutustuminen ja siellä toimiminen painottuu oppaassa nimenomaan erilaisiin leikkeihin ja peleihin. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2022, 40–41) mukaan leikissä myös yhdistyy oppimisen kannalta tärkeitä elementtejä, joita ovat innostus, yhdessä tekeminen ja itsensä haastaminen. Oppaan toimintaideoissa lapsi pääsee leikin avulla huomioimaan luonnon mahdollisuuksia ja innostumaan hauskoista leikeistä luonnossa toteutettuna. Oppaaseen valituissa leikeissä lapset pääsevät toimimaan yhdessä sekä myös haastamaan itsensä uusien luonnon ilmiöitä kohdatessa.

Opas itsessään tuo varhaiskasvatukseen lisää toimintaideoita sekä innostusta laajentaa pedagogista toimintaa eri ympäristöihin. Varhaiskasvatuksessa työntekijät ovat tiukalla tällä hetkellä koko Suomessa. Oppaamme tuo kentälle helpotusta arkeen, jotta toiminnan suunnitteluaiikaa voitaisiin käyttää ideoiden jatkojalostamiseen lasten näköisiksi. Näin ollen ei tarvitsisi miettiä alusta asti toimintaa arkeen. Haluamme myös korostaa eri oppimisalueiden hyödyntämistä luonnossa.

Oppaassa käytetyt toiminnot ja leikit tukevat ympäristökasvatusta monesta näkökulmasta. Yhtenä näkökulmana on leikkien ja toiminnan tuomat kokemukset lapsille. Näiden henkilökohtaisten kokemusten kautta heidän luontosuhteensa syvenee, joka taas tukee sitoutumista ympäristöstä huolehtimiseen. Nämä kokemukset kantavat pitkälle aikuisuuteen ja siksi ovat tärkeitä ympäristökasvatuksen tavoitteita varhaiskasvatuksessa. Toisaalta taas oppaan toimintojen ja leikkien avulla lapsi oppii luonnosta ja siellä elävistä, joka taas tukee oppimista luonnosta. Toimintojen ja leikkien ohella lapset myös oppivat miten luonnossa käyttäytyään ja kuinka luontoa tulee kunnioittaa eli toimitaan ympäristön puolesta. Ohjaajat ovat myös tärkeässä asemassa antamassa lapsille roolimallia. Oppaassa otetaan siis huomioon Palmerin (1998) puumallin mukaan edellä mainitut asiat, jotka ovat ympäristökasvatuksen perusta. (Raittila 2017, 210–212.)

Kesyp- mallia (kuvio 1.) hyödynnettiin myös oppaassa, jossa huomioitiin kokonaisvaltaisesti lapsen keho, pää ja sydän. Kehollisuus tarkoittaa siis toimimista ympäristössä ja ympäristön hyväksi. Oppaassa kehollisuus otetaan huomioon luonnossa toimiessa ja luonnosta oppiessa eri leikkien ja toimintojen avulla. Tiedonkäsittelytaidot, ympäristöä koskevat tiedot ja arviointikyky liittyvät päähän. Nämä huomioidaan oppaassa toiminnan kautta, esimerkiksi leikit, joissa opitaan eläimistä ja havainnoidaan luontoa. Tunnepohjaista sitoutumista ja luonnosta kiinnostumista eli sydäntä huomioidaan oppaassa yhteisöllisyyden ja kokemusten kautta. Yhteisleikit ja toiminnot luonnossa vahvistavat lasten luontosuhdetta ja heille kertyy kokemuksia luonnosta. Näin vahvistetaan tunnepohjaista sitoutumista. Oppaassa huomioidaan ympäristökasvatuksen ohella lapsen kehittyminen kokonaisvaltaisesti. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 29.)

Opinnäytetyöprosessi opetti meille paljon uutta luonnon ja ympäristön merkityksestä varhaiskasvatuksessa. Luonnon merkitys lapsen kehitykseen ja kasvuun on suuri, ja sitä pitäisikin nostaa esille enemmän varhaiskasvatuksen päivittäisessä pedagogiikassa. Rajausta luokkahuoneesta tai ryhmätilasta oppimisympäristönä tulisi tarkastella laajemmasta näkökulmasta. Monet oppimisen alueet voidaan toteuttaa erilaisissa oppimisympäristöissä, esimerkiksi luonnossa tai kaupunkiympäristöissä.

Lähteet

Arene. 2019. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Viitattu 18.2.2023. Saatavissa: <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTI-KORKEAKOULUJEN%20OPINNÄYTETÖIDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382>

Cantell H., Aarnio-Linnanvuori E. & Tani S. 2020. Ympäristökasvatus. Kestävän tulevaisuuden käsikirja. PS-kustannus.

Green Care Finland. Luonto lasten kehityksessä. Viitattu 11.2.2023. Saatavissa: <https://www.gcfinland.fi/green-care-/vaikuttavuus/luonnon-terveytta-edistavat-vaikutukset/luonto-lasten-kehityksessa/>

Holappa A., Kangas J. & Costiander K. 2019. Leikin olemus. Viitattu 17.2.2023. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/blogi/leikin-olemus>

Hämäläinen A. 2021. Ympäristökasvatus varhaiskasvatuksen oppimismateriaaleissa. Tarkastelussa luontosuhde, lasten rooli ja ympäristökasvatuksen osa-alueet kansalaisjärjestöjen oppimateriaaleissa. Pro gradu. Helsingin yliopisto Viitattu 27.4.2023. Saatavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/328604/Hamalainen_Anniina_pro%20gradu_2021.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Kaasinen A. & Torvinen T. Luonnossa leikkiminen vahvistaa lapsen luontoyhteyttä. Viitattu 7.4.2023. Saatavissa: <https://leikkipaiva.fi/luonnossa-leikkiminen-vahvistaa-lapsen-luontoyhteytta/>

Kangas J. & Brotherus A. 2017. Osallisuus ja leikki varhaiskasvatuksessa – “Leikittäisiin ja kaikki olis onnellisia!”. Helsingin yliopisto. Viitattu 17.2.2023. Saatavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/231504/Brotherus_Kangas_Leikittaisjakaikkiiolisionnellisia2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kantar TNS. 2021. Suomalaisten luontosuhteet. Kyselytutkimus. Sitra. Helsinki. Viitattu 4.4.2023. Saatavissa: https://www.sitra.fi/app/uploads/2021/12/suomalaisten_luontosuhteet_tutkimusraportti_v2.pdf

Leikkipäivä. 2021. Leikkien lähelle luontoa – luontopäivän teema kannustaa ulos luontoon. Viitattu 10.4.2023. Saatavissa: <https://leikkipaiva.fi/leikkien-lahelle-luontoa-leikkipaivan-teema-kannustaa-ullos-luontoon/>

Leppänen M. & Pajunen A. 2017. Terveysmetsä - tunnista ja koe elvyttävä luonto. Gummerus.

Lipponen L. 2017. Tutkiva oppiminen varhaispedagogiikassa. Varhaiskasvatuksen käsikirja. PS-kustannus.

Niemistö D., Finni T., Haapala E., Cantell M., Korhonen E. & Sääkslahti A. 2019. Environmental Correlates of Motor Competence in Children – This Skilled Kids Study. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 18.2.2023. Saatavissa: <https://www.jyu.fi/fi/ajankohtaista/arkisto/2019/06/maaseudun-lapset-kaupunkilaislapsia-edella-motoristen-taitojen-hallinnassa>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2016. Tieteelliset perusteet varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suosituksille. Viitattu 17.2.2023. Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75406/OKM22.pdf>

Opetushallitus. 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Viitattu 18.2.2023. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_1.pdf

Opintopolku. 2018. Varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteet 2018. Viitattu 30.4.2023. Saatavissa: <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/varhaiskasvatus/1266381/tekstikappale/1291828>

Opintopolku. 2022. Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2022. Viitattu 30.4. 2023. Saatavissa: <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/ftn20/opetussuunnitelma/24678770/varhaiskasvatus/tekstikappale/24678648>

Parikka-Nihti M. & Suomela L. 2014. Iloa ja ihmettelyä. Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. PS- Kustannus.

Pilke. 2021. Päiväkodin ympäristökasvatus syventää luontosuhdetta ja tukee hyvinvointia. Viitattu 4.2.2023. Saatavissa: <https://www.pilkepaivakodit.fi/luonnonlaheinen-varhaiskasvatus-paivakodissa-tukee-hyvinvointia/>

Pilke. 2022. Luontopainotteinen varhaiskasvatus Pilke-päiväkodeissa. Viitattu 27.4.2023. Saatavissa: <https://www.pilkepaivakodit.fi/wp-content/uploads/2022/12/Pilke-luonto-painotteisuus-kasikirja-2022.pdf>

Prins J., van der Wilt F., van Santen S., van der Veen C. & Hovinga D. 2022. The importance of play in natural environments for children's language development: an explorative study in early childhood education. International journey of early years of education. Viitattu 16.2.2022. Saatavissa: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/09669760.2022.2144147?needAccess=true&role=button>

Pönkkö A. & Sääkslahti A. 2017. Liikuntapedagogiikka varhaiskasvatuksessa. Liikuntapedagogiikka. PS-kustannus. Viitattu 9.4.2023.

Raittila R. 2017. Ympäristökasvatus on lasten toimintaa. Varhaiskasvatuksen käsikirja. PS-Kustannus.

Reumatroppi. Vinkkejä luonnon lisäämiseksi omaan arkeen. Viitattu 27.4.2023. Saatavissa: <https://reumatroppi.reumaliitto.fi/luonto/>

Salonen K. 2012. Mielen ja luonnon yhteyksiä – eko- ja ympäristöpsykologian näkökulma Teoksessa: Suomi. Kansaneläkelaitos. Tutkimusosasto, Helne, T., Silvasti, T., Hukka, V., Silvasti, T., Soini, K. & Kelan tutkimusosasto. 2012. Yhteyksien kirja: Etappeja ekososiaalisen hyvinvoinnin polulla. Helsinki: Kelan tutkimusosasto. Viitattu 11.2.2023. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37654/YhteyksienKirja.pdf>

Salonen K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Viitattu 22.2.2023. Saatavissa: <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>

Sääkslahti A. 2018. Liikunta varhaiskasvatuksessa. PS-kustannus.

Sääkslahti, A., Niemistö, D., Nevalainen, K., Laukkanen, A., Korhonen, E. & Juutinen-Finni, T. 2018. Päiväkotien liikuntaolosuhteiden yhteys lasten motorisiin taitoihin. Liikunta & Tiede 56 (2–3), 77–83. Viitattu 27.4.2023. Saatavissa: https://www.lts.fi/media/lts_vertaisarvioidut_tutkimusartikkelit/2019/lt_2-3_19_tutkimusartikkeli-saakslahti_lowres.pdf

Tyrväinen L., Lanki T., Sipilä R. & Komulainen J. 2018. Mitä tiedetään metsän terveyshyödyistä? Duodecim. Viitattu 27.4.2023. Saatavissa: <https://www.duodecimlehti.fi/duo14421>

Vilka H. 2021. Näin onnistut opinnäytetyössä. Ratkaisut tutkimuksen umpikujiin. PS-kustannus.

Liite 1. Luonto-opas

SISÄLLYSLUETTELO

Tietoa oppaasta

Talvi

Lumikuviot
Kuka nukkuu?
Hauskat talviolympialaiset

Kevät

Vedellä maalaaminen
Käpyjahti
Keväinen bingo
Eläinten jälkien metsästys hangen pinnalta

Kesä

Kesäisen majan rakentaminen
Puusokko
Kuvasuunnistus
Värisuunnistus

Syksy

Syksyn luontobongaus
Musiikkiesitys
Tiaishippa
Taidelintu

Lähteet

TIETOA OPAASTA

Olemme keränneet luonto-oppaaseen toimintaohjeita varhaiskasvatukseen eri vuodenaajoille, mutta mahdollisuuksien mukaan niitä voi soveltaa ympäri vuoden. Oppaasta löytyy omien toimintaideoidemme lisäksi myös muiden materiaaleja, joiden alkuperä on merkitty sekä kyseisen leikin kohdalle että lähdeluetteloon.

Toiminnoissa ei ole rajattu lasten ikää, joten niitä voidaan mukauttaa eri ikäisten lasten kanssa hyödynnettäviksi. Jokainen toiminta voidaan toteuttaa irrallisena tai vaihtoehtoisesti niiden ympärille voidaan luoda esimerkiksi teemaviikkoja. Luonto on isossa roolissa oppaan toiminnoissa, mutta toimintaideoita ja leikkejä voi myös hyödyntää eri oppimisympäristöissä.

Oppaassa on painotettu luontoa yhtenä tärkeänä oppimisympäristönä. Luontoa voi hyödyntää pedagogisessa mielessä samalla tavalla kuin esimerkiksi perinteistä luokkahuonetta. Haluamme tuoda oppaassa esille luonnon monipuoliset mahdollisuudet laaja-alaiseen oppimiseen sekä luonnonmateriaalien hyödyntämiseen oppimisen välineinä.

Oppaaseen kerätyissä toimintaohjeissa on huomioitu Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2022, 42) mainitut oppimisen osa-alueet, joita ovat seuraavat;

Kielten rikas maailma
Ilmaisun monet muodot
Minä ja meidän yhteisömme
Tutkin ja toimin ympäristössäni
Kasvan, liikun ja kehityn

Oppimisen alueet eivät ole toisistaan irrallisia, erikseen toteutettavia toimintoja, sillä niiden aihepiirejä yhdistellään ja mukautetaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Kun yhdistellään ja sovelletaan oppimisen eri alueita, voidaan mahdollistaa asioiden sekä ilmiöiden laaja-alaisen tutkimisen ja tarkastelun. (Opetushallitus 2022, 42.)

Pienten lasten ympäristökasvatuksen tärkeänä lähtökohtana on lapsen kehittyminen kokonaisvaltaisesti eli fyysisesti, emotionaalisesti sekä kognitiivisesti. Varhaiskasvatuksen ympäristökasvatuksessa tulisi pyrkiä kesyp-mallin mukaiseen kasvatukseen, jossa huomioidaan lapsen keho, pää ja sydän. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 29.) Luonto-oppaassa on otettu huomioon kokonaisvaltainen kehittyminen.

Toivotamme antoisia leikkihetkiä luonnossa!

Roosa Huikko ja Anni Kekki
2023

Talvi

Lumikuviot

Toiminta alkaa ohjaajan antamalla aiheella, jolla tehdään kuvio puhtaaseen lumeen. Tapa, jolla kuvio tehdään, voi vaihdella; lapsi voi käyttää kuvion tekemiseen koko kehoaan tai esimerkiksi vain yhtä jalkaa. Aiheet voivat liittyä erilaisiin teemoihin, kuten "eläin, jolla on neljä jalkaa", "metsän puut" tai "luonnosta löytyvät kukat".

Kuvioita voi myös koristella luonnosta löytyvillä materiaaleilla esimerkiksi kepeillä, kivillä tai havunneulasilla. Lopuksi voidaan käydä läpi kunkin lapsen tekemä kuvio, jolloin lapsi pääsee itse kertomaan, mitä kuvio esittää.

(Leikki pankki)

Kuka nukkuu?

Leikki toimii peilin kaltaisena leikkinä. Yksi lapsista huutaa eri eläimiä ja muut lapset miettivät nukkuuko tietty eläin talviunta. Jos eläin nukkuu talviunta, lapsi ottaa 3 askelta eteenpäin. Jos eläin ei nuku, pysyy lapsi paikallaan.

Eläinten huutaja kääntyy aina eläinten välissä ympäri ja tarkistaa osasivatko muut liikkua tai olla liikkumatta. Väärän vastauksen kohdalla lapsi joutuu ottamaan 3 askelta taaksepäin. Ohjaaja voi auttaa huutajaa katsomaan liikkuko muut lapset oikein. Voittaja on se, kuka koskettaa huutajaa ensimmäisenä.

Ennen leikkiä on hyvä käydä läpi lasten kanssa mitkä eläimet nukkuvat talviunta tai miten muuten eläimet voivat sopeutua talveen. Myös kuvatukea voidaan käyttää leikin aikana selkeyttämään pelin kulkua.

(Tuormaa 2016, 62)

HAUSKAT TALVIOLYMPIALAISET

Päiväkodissa voidaan järjestää yhteiset talviolympialaiset, joihin jokaisen ryhmän ohjaajat voivat suunnitella oman lajinsa. Olympialaiset voidaan järjestää myös vain yhden ryhmän kesken. Alle on listattu erilaisia lajeja, joita voidaan harjoittaa lapsiryhmälle sopivalla tasolla.

Tarkoituksena on innostaa lapsia erilaisiin talviaktiviteetteihin ja lisätä samalla yhteishenkeä.

Vinkki! Lapsille voidaan myös askarrella "mitallit" tai kunniakirjat olympialaisiin osallistumisesta.

Lumipallojen pituusheitto

Perinteinen pituusheitto kisa - sovitulta heittoviivalta heitetään lumipalloja mahdollisimman pitkälle. Pituusheittoon voidaan lisätä myös erilaisia muunnelmia, esimerkiksi heitot jalkojen välistä etu- ja takaperin tai joukkueheitto, jolloin joukkueen kaikki heitot mitataan ja lopuksi lasketaan kokonaistulos yhteen.

Lumitornin rakennuskisa

Lapset jaetaan aluksi joukkueisiin. Joukkueiden tehtävänä on rakentaa annetussa ajassa mahdollisimman korkea lumitorni. Apuna voidaan käyttää esimerkiksi lapioita, mutta itse tornin rakentamisessa saadaan käyttää ainoastaan lunta.

Hankihyppy

Hypitään sopivalta kumpareelta pituushyppyjä pehmeään hankeen. Ohjaajan on tärkeää huomioida etukäteen, että hyppäminen tapahtuu vain turvallisesta paikasta. Hangen alla ei saa olla mitään, mihin voi loukata itsensä.

Pulkkaviesti

Lapsista muodostetaan parit. Alueelle merkitään selkeä reitti, joka joukkueiden pitää kiertää. Reitti voi olla esimerkiksi ympyrän mallinen tai suora edestakaisin- reitti. Vuorollaan parit asettuvat niin, että toinen istuu pulkassa ja toinen on vetäjä. Reitin kierrettyään osapuolet vaihtavat rooleja. Näin edetään, kunnes lapsiryhmän kaikki parit ovat kiertäneet radan.

Vinkki! Pulkan sijasta voidaan käyttää myös pressua.
(Suomen Latu)

Kevät

Vedellä maalaaminen

Tarvikkeet:

Muutama ämpäri ja pensseli

Kevätretkelle voidaan ottaa mukaan muutama ämpäri ja pensseli. Ämpäreihin etsitään vettä luonnosta löytyvistä puroista tai lätäköistä. Lapset voivat maalata vedellä esimerkiksi puun runkoa, löytämiään kiviä tai muita luonnon antimia. Jos luonnosta löytyy vielä talven jäljiltä lunta, voidaan havainnoida yhdessä lumen sulamista ja veden vaikutusta siihen.

(Huikko & Kekki 2023)

Käpyjahti

Aluksi lapset jaetaan kahteen joukkueeseen.

Seuraavaksi lapsia opastetaan tekemään löytämistään kivistä ympyrän, joka toimii ns. "kotipesänä". Tehtävänä on etsiä luonnosta mahdollisimman paljon käpyjä ja viedä ne ympyrän keskelle.

Ohjaaja antaa ryhmille tietyn ajan kerätä ja eniten käpyjä haalinut joukkue voittaa!

Samaa ideaa voi käyttää esimerkiksi roskien keräämiseen luonnosta, jossa tietysti turvallisuus mielessä pitäen, sillä luonnosta voi löytyä kaikenlaista roskaa.

(Huikko & Kekki 2023)

Keväinen bingo

Tarvikkeet:

Värinauttien kevätbingo -materiaali

(Paalanen & Pöyhönen A)

Merkkauskyniä

Paikkana toimii luontoympäristö, esimerkiksi metsä.

Käytä alla olevia valmiita pohjia bingon pitämiseksi. Voitte myös vaihtoehtoisesti tehdä lasten kanssa oman bingotaulukon ennen luontoon siirtymistä. Ennen bingoa on hyvä käydä lasten kanssa bingon eri kuvia läpi ja varmistaa, että jokainen tietää mitä etsitään.

Bingotaulukkoon tehdään merkintä, kun jokin asia on löytynyt.

Muuten peli toimii normaalin bingon tapaan.

Eläinten jälkien metsästys hangen pinnalta

Tarvikkeet:

Materiaali eri eläinten jäljistä

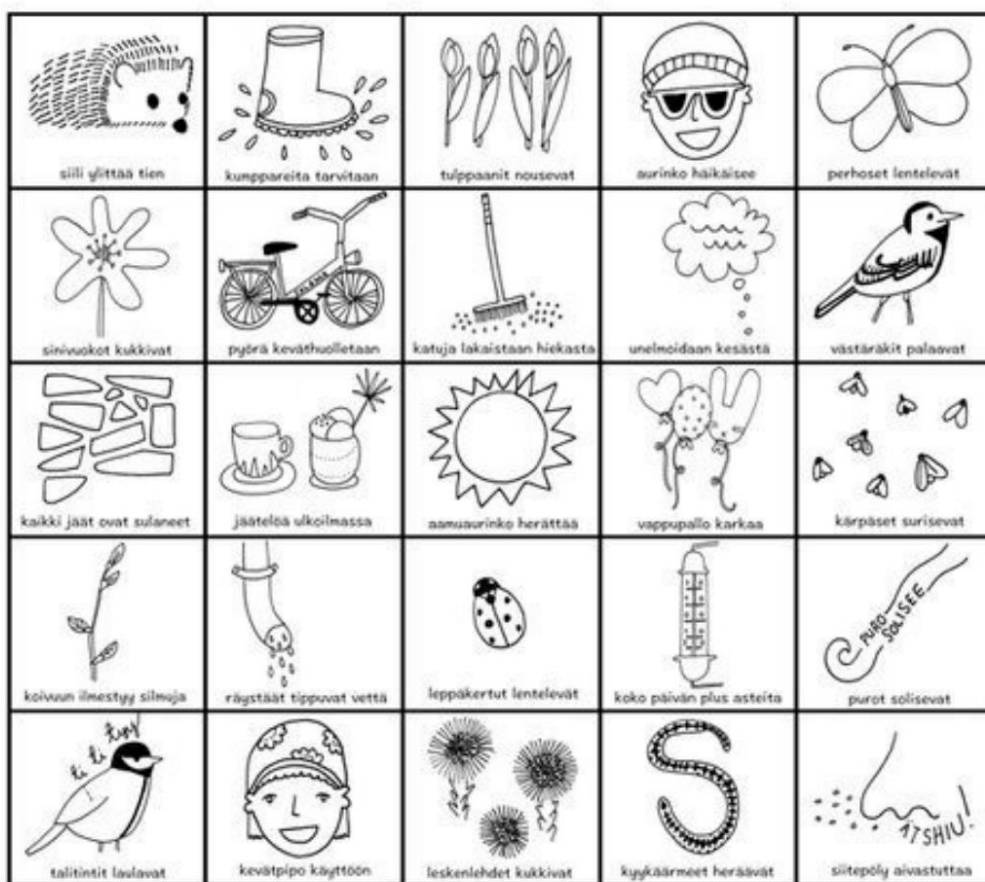
Liikkukaa lasten kanssa luonnossa löytämienne jälkien perässä.

Tutkikaa, minkä eläimen jäljet näkyvät lumessa. Voitte myös miettiä, mihin eläin oli menossa? Mistä se oli tulossa? Lapset voivat myös harjoitella hyppimään eläimen tavoin. Esimerkiksi jänis: kaksi yhden jalan hyppyä ja tasajalkahyppy.

(Tuormaa 2016, 74)

Materiaalin avulla lapset pysyvät itse tunnistamaan minkä eläimen jäljet kyseessä. Materiaalia löytyy helposti internetistä. Toimintaan voi yhdistää muuta pedagogista toimintaa päiväkodilla, esimerkiksi jälkien opiskelu ennen niiden metsästystä.

VÄRINAUTTIIEN KEVÄTBINGO

Bongaa kevään merkkejä Värinauttien kanssa!
Jaa bingosia kaikkien kanssa #värinauttienbingo

Lataa ilmaisia tehtäviä käyttöösi osoitteesta

www.varinautit.fi

(Paalanen & Pöyhönen
A)

Kesä

Kesäisen majan rakentaminen

Lähdetään retkelle turvalliseen, mutta mielikuvitusta herättelevään luontoympäristöön. Jakaudutaan pienempiin ryhmiin ja aloitetaan rakentamaan majaa.

Majassa voidaan käyttää hyödyksi eri luonnon materiaaleja, kuten isoja keppejä tai havunoksia. Jokaiselle majalle voidaan keksiä myös hauska nimi. Vinkki! Toimintaa voidaan jatkojalostaa tulemalla uudestaan majoille, ja havainnoida muutoksia majassa sekä sen ympäristössä.

(Huikko & Kekki 2023)

Puusokko

Suunnataan luontoalueelle, josta löytyy paljon erilaisia puita.

Lapset jaetaan pareihin. Toinen parista laittaa silmät kiinni ja toinen asettuu tämän taakse tarttuen häntä olkapäistä. Näkevä osapuoli johdattelee parinsa jonkun puun luokse, jota sokkona oleva tutkii kaikilla muilla paitsi näköaistillaan. Hän voi tunnustella muun muassa puun rungon paksuutta, onko kaarna sileää tai onko puussa oksia? Hetken kuluttua sokko johdatellaan pois puun luota ja tämä pyöritetään pari kierrosta paikalla ennen kuin hän saa avata silmänsä. Seuraavaksi hän saa lähteä selvittelemään, mikä mahtoi olla hänen tunnustelemansa puu, jonka jälkeen vaihdetaan osia.

Vinkki!

Lapsia kannattaa muistuttaa ennen leikin aloitusta, että leikkiparisi luottaa sinuun - ethän anna parisi kaatua tai kompastua. Kehoita pareja varoittamaan toisiaan kivistä, kannoista ja muista luonnon esteistä.

(Perinneleikit ry 2021)

Kuvasuunnistus

Tarvikkeet:

Kamera (ennalta otetut kuvat)

Ohjaaja päättää kuvasuunnistusta valmistellessa missä ryhmä aikoo suunnistuksen toteuttaa. Suunnistus on paras toteuttaa lapsille jo ennalta tutussa paikassa - kuten lähipuistossa- tai metsässä tai vaikkapa päiväkodin pihalla. Ohjaaja käy ottamassa etukäteen valitusta ympäristöstä kuvia ja tulostaa kuvat ennen suunnistuksen aloitusta. Valokuvien määrässä on hyvä huomioida lasten ikätaso ja kärsivällisyys.

Kuvasuunnistuksen aloituksessa ohjaaja näyttää ensimmäisen kuvan ja kehoittaa lapsia siirtymään kuvassa esiintyvään kohtaan.

Kun kohde on löydetty, ohjaaja näyttää jälleen uuden kuvan ja lapset siirtyvät uuteen kohtaan.

Toisena vaihtoehtona ohjaaja voi käydä etukäteen viemässä kuvat eri pisteille, jolloin lapset pääsevät etenemään eri pisteiden välillä itsenäisesti.

Vinkki! Jos ohjaajia on useampi, voidaan lapset jakaa pienempiin ryhmiin. Tällöin voidaan huomioida, että jokainen pääsee osallistumaan suunnistuskohteen arvuutteluun pienemmällä kynnyksellä.

(Huikko & Kekki 2023)

Värisuunnistus

Tarvikkeet:

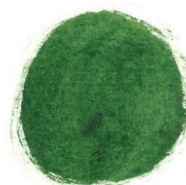
Värinauttien värisuunnistus -materiaali (Paalanen & Pöyhönen B)

Lähdetään ulos tuttuun ja turvalliseen luontoympäristöön. Sovitaan yhdessä rajat, joiden sisällä värisuunnistus toteutuu.

Lapsille jaetaan värisuunnistus -materiaali, jonka jälkeen he lähtevät etsimään luonnosta materiaaliin merkittyjä värejä, Vasta kun edellinen väri on täytetty, voidaan siirtyä seuraavaan väriin. Lapset voidaan jakaa myös pienryhmiin, jolloin värien etsiminen tapahtuu tiimeissä.

VÄRINAUTTIIEN
VÄRISUUNNISTUS

Etsi luonnosta jokin asia jokaisen värin kohdalle.
Löytämäsi asian täytyy olla aivan saman värinen kuin
pallo ja vasta sitten voit lähteä etsimään seuraavaa.
Pelaajayksin tai joukkueissa.

Lisää tehtäviä osoitteessa
www.varinaitit.fi

(Paalanen &
Pöyhönen B)

Syksy

Syksyn luontobongaus

Tarvikkeet:

Syksyn luontobongaus -materiaali
Merkkauskyniä

Lähdetään luontoon ja ihmetellään yhdessä syksyn eri ilmiöitä. Käydään yhteisesti läpi pohjan eri kohdat ja mistä kyseisiä asiota voisi mahdollisesti löytää tai havainnoida. Lapset jaetaan pienempiin ryhmiin ja he lähtevät bongaillemaan luonnosta löytyviä syksyn merkkejä. Pohjaan tehdään merkintä, kun kyseinen ilmiö on bongattu!

(Huikko & Kekki 2023)

Musiikkiesitys

Suunnataan metsään, ja jokainen valitsee maasta oman soittimen.

Soittimet voivat olla esimerkiksi kaksi keppiä, kaksi kiveä, puunpaloja tai vaikkapa käpyjä. Lapset voivat testailta muutamia eri soittimia ja valita, mikä tuntuu itselle parhaimmalta.

Ryhmä jaetaan puoliksi, kun jokainen on löytänyt oman soittimen. Mennään piiriin ja tehdään pieni konsertti; osa soittaa ensi ja sitten toinen puoli ryhmää. Lopuksi koko ryhmä soittaa samanaikaisesti yhdessä.

Hiljennytään kuuntelemaan ympäristön ääniä ja valitaan jokin ääni, joka voi olla esimerkiksi tuulen humina, sateen ropina tai linnun ääni.

Aloitetaan jälleen soittamaan vuorotellen ja yhdessä matkien luonnon ääniä

Vinkki! Soittamista voidaan harjoitella ja järjestää isompikin konsertti, vaikka vanhemmille esitettäväksi.

(Tuormaa 2016, 57)

Tiaishippa

Tarvikkeet:

Merkkausnauhaa

Leikkiä voidaan alustaa kertomalla kuinka syksyisin monet tiaiset lähtevät muuttamaan etelää kohti parvissa, jotka pyrähtelevät puusta puuhun lyhyitä matkoja kerrallaan.

Tässä leikissä lapset saavat olla pyrähteleviä tiaisia! Jokainen lapsi valitsee oman puun, joka merkitään värillisellä merkkausnauhalla. Aluksi leikin ohjaaja jää ilman puuta. Kun hän huutaa "vaihtakaa puuta!", lapset lähtevät oman puunsa luota yrittäen ehtiä jonkin toisen merkityn puun luokse ennen kuin muut ehtivät siihen. Tällöin myös ohjaaja juoksee merkityn puun luokse, jolloin joku toinen jää ilman puuta ja hänestä tulee huutaja.

(Luontokoulu Ilves 1997)

TAIDELINTU

Tarvikkeet:
Vaaleita alustoja
Kamera
Kirjoituspaperia ja kynä
(Pahvia piirtämiseen ja maalaamiseen)

Toiminta aloitetaan keräämällä vaalealle alustalle erivärisiä lehtisiä, ja innostetaan lapsia keksimään erilaisia otuksia löytämistään lehdistä. Seuraavaksi lapset jaetaan pienryhmiin. Ryhmissä aloitetaan keräämään ympäristöstä erilaisia materiaaleja, kuten keppejä, käpyjä ja lisää lehtiä. Jokaisessa ryhmässä muotoillaan alustalle taikalintu käyttäen luonnosta löydettyä materiaaleja - linnulla voi olla vaikkapa kepeistä tehty ruumis, oksista tehtyt jalat, käpynokka tai erivärisistä lehdistä tehtyt siivet. Vain mielikuvitus on rajana! Mietitään yhdessä: Missä maassa se asuu? Minne lintu muuttaa? Mitä lintu syö? Ohjaaja kerää tarinat muistiin ja ottaa taikalinnuista valokuvat.

Vinkki! Taidelintu -toimintaa voidaan jatkaa vielä myöhemmin päiväkodissa, jossa lasten keksimästä tarinasta piirretään ja maalataan pahville.

(Tuormaa 2016, 53)

SYKSYN LUONTOBONGAUS

HAVAINNOI SYKSYN ERILAISIA VÄREJÄ

ORANSSI

PUNAINEN

KELTAINEN

RUSKEA

BONGAA LUONNOSTA...

SIENI

KÄPY

VÄRIKÄITÄ LEHTIÄ

ÖTÖKKÄ

KOSKETA JOTAIN...

PIIKIKÄSTÄ

KOSTEAA

PEHMEÄÄ

KARHEAA

KUULETKO?

TUULEN HUMINAA

SATEEN ROPINAA

LEHTIEN KAHINAA

MUUTTOLINTUJEN LAULUA

LÄHTEET

Anniinan openideat. 2014. Eläinten talvi 6/6. Viitattu 24.4.2023. Saatavissa: <http://openideat.blogspot.com/2014/02/elainten-talvi-66.html?m=1>

Huikko R. & Kekki A. 2023. Omat toimintaideat.

Leikkipankki. Lumikuviot. Viitattu 3.5.2023. Saatavissa: <https://leikkipankki.fi/Leikit/Tiedot/1025>

Luontokoulu Ilves. 1997. Leikkejä ja harjoituksia metsään. Viitattu 3.5.2023. Saatavissa: <https://mappa.fi/materiaalit/leikkejä-ja-harjoituksia-metsaan/>

Opetushallitus. 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Viitattu 8.5.2023. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_1.pdf

Paalanen M. & Pöyhönen A. a. Värinautit. Kevät. Viitattu 14.4.2023. Saatavissa: <https://www.varinautit.fi/kevat/>

Paalanen M. & Pöyhönen A. b. Värinautit. Värät. Viitattu 20.4.2023. Saatavissa: <https://www.varinautit.fi/varit/>

Parikka-Nihti M & Suomela L. 2014. Iloa ja ihmettelyä. Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. PS- Kustannus.

Perinneleikit ry. 2021. Leikkipäivä 2021: Leikkien lähelle luontoa. Youtube-video. Viitattu 5.5.2023. Saatavissa: <https://www.youtube.com/watch?v=K5aHyqV0ySM>

Suomen Latu. Perheiden olympialaiset. Viitattu 3.5.2023. Saatavissa: https://www.suomenlatu.fi/media/ulkoile/lastentoiminta/perheliikunta/liikuntavinkit/hankielamaa_perheiden-talviolympialaiset-1.pdf

Tuomaa M. 2016. Takapihalta alkaa seikkailu. PS Kustannus.

